



The Routledge Handbook of the Mongols and Central-Eastern Europe (Moğollar ve Orta Doğu Avrupa'nın Routledge El Kitabı)

Ed. Alexander V. Maiorov, Roman Hautala

Oxon-New York, Routledge, 2021, 544 sayfa, ISBN: 9780367409326.

İlker GÜRER*

The Routledge Handbook of the Mongols and Central-Eastern Europe, alanının benzersiz eserlerinden biridir. Ana hedef olarak kentine Moğolların Orta ve Doğu Avrupa ile ilişkilerini incelemeyi, bunu da birincil ve ikincil kaynakların incelenmesine yönelik sosyal bilimlerin önemli disiplinlerini kapsayıcı bir yaklaşımı temel alarak yazarlar; Moğolların Batı seferinin başlangıcından İstanbul'un fethine kadar; Rus bozkırı, Hazar Havzası, Kafkasya, Balkanlar ve Karadeniz tarihine genel bir bakış ve değerlendirme sunmaktadır. Eser, Moğolların Orta ve Doğu Avrupa'daki askerî, politik, sosyal, ekonomik, kültürel ve dinî alanlardaki iştirak ve ilişkilerinin çeşitli yönleri incelenerek ortaya konulmuştur. Genel olarak Moğolların 1223'te Rus bozkırında ilk ortaya çıkışlarından 1502'de Büyük Orda'nın yıkılmasına kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Moğollar ve Avrupa'nın ilişkisini değerlendirmek ve kapsamlı bir şekilde incelemek, farklı ülkelerin dillerine hâkim birçok bilim adamının ortak bir çalışma grubunda bulunmasını ve detaylı bir çalışma sürecini gerektirmektedir. Eser, bu problemi olabildiğince çözmeye çalışmıştır. Rusya, Ukrayna, Litvanya, Polonya, Macaristan, Slovakya, Bulgaristan, Sırbistan, Finlandiya, Almanya, İtalya, İsrail, Amerika Birleşik Devletleri'nden, alanlarında uzman editörleri ve esere makaleleriyle katkıda bulunan yazarlarıyla, konu başlıklarıyla alakalı en son araştırmaların sonuçlarını derlemiş, yorumlamış ve

* Doktora Öğrencisi, Szeged Üniversitesi Ortaçağ Avrupa Tarihi, Macaristan, ilkergur34@gmail.com

okuyuculara tanıtmıştır. Bu eser aynı zamanda, modern historiografinin Moğol-Avrupa ekseninde Orta Çağ tarihçiliğinin de konuyla alakalı ana eğilim ve görüşlerini yansıtmaktadır. Eser; farkı dillerdeki yazılı kaynakların kullanımı ve son arkeolojik buluntuların değerlendirmesiyle, tartışma konusu olan tarihî olaylarla alakalı yeni bakış açıları sunmaktadır. Bununla birlikte eser, Orta ve Doğu Avrupa uluslarının kaynakları üzerinden makaleler barındırdığı için, bilinen genel literatüre ciddi katılarda bulunmaktadır.

Yedi ana başlığı bulunan eser, yirmi beş alt başlıklı makaleden oluşmaktadır. Eser kronolojik olarak on üçüncü asırdan başlayarak, on beşinci asrın sonuna kadar olan dönemi incelemekte ve irdelemektedir. Kitaptaki bölüm başlıkları; “Büyük Batı Seferi’nin Öncesi ve Sonrası”, “Moğollar ve Orta Avrupa”, “Moğollar ve Güney Avrupa”, “Altın Orda ve Rusya”, “Altın Orda ve Litvanya”, “Ticaret ve Ekonomik İlişkiler”, “Kültürel Değişim ve Kilise-Din Etkileşimi”dir. Her bölüm, ikiyle yedi arasında makale bulundurmaktadır. Şüphesiz böylesine değerli ve detaylı bir çalışmayı değerlendirmek için birkaç sayfa yahut satır yeterli olmayacaktır. Bu sebeple, genel hatlarıyla bazı bilgilendirmeler yaparak, eserin okuyucuya sundukları hakkında daha fazla bilgi vermenin doğru olduğu kanaatindeyim.

Eserde göze çarpan en önemli hususlardan biri, Moğolların Polonya üzerine gerçekleştirmiş olduğu seferin incelenmesi ve Waclaw Zatorski, Stefan Krakowski, Gerard Labuda gibi, konunun önemli araştırmacılarının açtığı yoldan ilerlenmesi ve yeni hipotezlerin ortaya konması sayılabilir. Bir başka husus ise Moğolların Macaristan’ı işgali sırasında kullandıkları yol güzergâhları ve geri çekilme sebeplerinin yeni bulgular ve fikirlerle yeniden tartışılması olabilir. 1241-1242 seferi sonrasında Moğolların Doğu Avrupa’da ve Avrupa iç siyasetinde etkili olduğunu bazı makaleler üzerinden okumak ve söylemek mümkündür. Ek olarak, Altın Orda’nın güçlendirmeye başladığı bölgesel Rus güçlerinin ve beylerinin ileride Rus Çarlığı’nı kurması hususundaki konular da bazı makalelerde detaylıca irdelenmektedir. Bir başka husus ise Moğolların Avrupa ile yürüttüğü ticari ilişkinin gözler önüne seriliyor olmasıdır. Lorenzo Publici’nin Ceneviz ve Venediklilerin Altın Orda içerisindeki ticaret, siyaset ve toplumsal etkilerini irdeleyen bir katısı da bu eserde bulunmaktadır. Türklerle alakalı bir husus olarak ise, Andrey V. Belyakov’un Moskova Prensiği’ndeki Türkleri ele aldığı, göç, ticaret ve hizmetlerini incelediği çalışmasıdır. Rusların Ortodokslaşmaya başlamasından Altın Orda’nın Müslümanlaşmasına, Altın Orda içinde gerçekleşen güç çekişmelerinin ve siyasi krizlerin nedenlerini ve sonuçlarını irdeleyen çalışmalar da eserde bulunmaktadır. Bu konulara ek olarak, Moğolların zaman zaman neden dinî figürler ve mitolojilerle açıklanmaya çalışıldığının sebepleri kitaptaki makalelerin satır aralarındaki bilgilerde görülmektedir.

Esere yapılabilecek eleştiriler arasında, Moğolların Rus knezlikleri ve sonrasında Altın Orda’nın boyunduruğu altında olan Rus beyleri ile olan ilişkilerinin biraz daha fazla göz önüne çıkıyor olması söylenebilir. Bu durum hem Rusçanın bilinirliği hem de Batuhan’ın 1242’de Karadeniz’in kuzeyine yerleşip Altın Orda Devleti’ni kurmasıyla açıklanabilecek olsa da, böylesine detaylı bir çalışmada Orta Avrupa uluslarıyla münasebetlerine biraz daha fazla yer verilebilirdi. Moğol İmparatorluğu, tarihteki en

büyük imparatorluklardan biri olması sebebiyle, istisnasız bütün Avrasya bölgesinin siyasi, ticari ve kültürel gelişimlerini oluşturmalarına katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak *The Routledge Handbook of the Mongols and Central-Eastern Europe* kitabı, Moğol-Avrupa ilişkileri ve Moğolların Orta ve Doğu Avrupa üzerindeki etkisi hakkında geniş bir perspektif sunmaktadır. Kitap, bu alandaki en son araştırma sonuçlarını ve çeşitli akademik disiplinlerin çalışmalarını bir araya getirerek, Moğol İmparatorluğu'nun Avrupa tarihi üzerindeki derin etkisini anlamak için önemli bir kaynak niteliğindedir. Alanlarında uzman ve birbirinden değerli akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulan bu kitap, Moğol tarihi çalışan yahut Orta Çağ Avrupa tarihine meraklı kişilerin mutlaka ellerinin altında bulundurması gereken bir yapıttır. Bilindik doğrularla yeni araştırmaların harmanlanmasıyla elde edilmiş ve tek parça hâlinde toplanmış bu eser, kıymetli bilgileri içermektedir. Eser; akademisyenler için mevcut bilgi birikiminin ışığında kullanılması gereken ikincil kaynaklardan biri konumundadır. Akademik camia haricinde konunun meraklısı okurlara da tavsiye etmekle birlikte, eserde kullanılan dilin yer yer oldukça ağırlaştığını belirtmenin de faydalı olacağını düşünüyorum.